

Některé otázky práva v kyberprostoru

Radim Polčák*

ÚVOD

Při pokusech o vymezení toho, čemu můžeme z hlediska právní vědy a věd takzvaného širšího vědního základu říkat „kyberprostor“, je třeba vyvarovat se extrémních pozic. Není totiž žádoucí problematiku síťových prostředí bagatelizovat a hledět na ně pouze jako na komunikační prostředky nebo ještě úžeji jako na pouhá média¹. Na druhé straně není zřejmě pro účely právní vědy vhodné uchýlovat se ani k druhému extrému a definovat kyberprostor jako zcela nové prostředí, které existuje nezávisle a funguje na vzorcích diametrálně odlišných od takzvaného prostředí reálného. Nejde přitom ani tak o to hledat mezi těmito extrémy nějaké zlaté střední cesty, ale spíše konkrétně hodnotit stávající právní mechanismy, instituty i samotné normy vzhledem k funkcím, jež mají plnit v kvalitativně specifickém společenském prostředí².

DEFINICE PROSTŘEDÍ

Takzvané vědy širšího vědního základu právních věd definují kyberprostor charakteristickými znaky závislými na jejich konkrétním úhlu pohledu. Skutečnost, že filozofie, psychologie, sociologie či etika se již prostorem celosvětové sítě v hojně míře zabývají, pak může být i právní teorií určitým signálem k diferencovanému přístupu.

Z hlediska filozofického je určujícím definičním znakem kyberprostoru jeho specifická existenciální re-

alita, jejímž zkoumáním se věnuje zejména Lévy.³ Stále ještě široce používanou klasifikaci skutečností na virtuální a reálné přitom zahrnuje s poukazem na relativnost vymezení hranice mezi oběma „světy.“ Jestliže totiž hovoříme například o virtuálních obchodech nebo virtuálním přátelství a myslíme tím obchody či přátelství, jež se vyskytují v prostoru celosvětové informační sítě, není užití výrazu „virtuální“ ve smyslu opak reálného na místě. Obchod se totiž buď uskuteční nebo nikoli a stejně tak přátelství buď je nebo není – lhotejno, zda smyslem obchodu je přesun hmoty či informací nebo zda se přátelství realizuje ve formě společné návštěvy baru či partií bridže na některém ze zábavních serverů. Namísto kategorie reality a virtuality tak Lévy zavádí novou existenciální dualitu aktuálního a neaktuálního, přičemž tato systematika lépe odpovídá povaze skutečností, jejichž zkoumáním se zabýváme. Potřebě hledět na skutečnosti dle jejich aktuálnosti a nikoli dle toho, zda jsou takzvaně reálné či takzvaně virtuální, se již nyní odráží i v aktuální tuzemské rozhodovací praxi⁴.

Jako specifické prostředí pojímá kyberprostor i sociologie, přičemž díky jeho základním definičním charakteristikám daným odlišnou strukturou takzvaných definičních norem⁵ se mění i povaha zde existujících společenských vztahů. Sociologie, všímajíc si jevů lidské soudržnosti,⁶ definuje kyberprostor jako sociální realitu⁷, v jejímž rámci je možné sledovat specifické sociální procesy a jevy. Jedná se například o takzvaný multikulturalismus, jehož výzkumem se zabývá Anderson⁸ či o rozmach takzvaných vědomostních

* JUDr. Radim Polčák, Katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně

¹ Pokus uklidnit právní vědu ve smyslu toho, že není třeba nových teorií stran působení mechanismu právní regulace v prostředí celosvětové sítě učinil v roce 1998 profesor chicagské univerzity Jack Goldsmith ve své práci GOLDSMITH, J.: *Against Cyberanarchy*. *Chicago Law Review*, 1998, str. 1199 a násl.

² V replice na práci Jacka Goldsmitha tento přístup rozpracovává a argumentuje profesor David G. Post ve své práci POST, D. G.: *Against „Against Cyberanarchy.“* Beasley, 2000.

³ Viz LÉVY, P.: *Becoming Virtual – Reality in the Digital Age*. New York, 2002.

⁴ Například v trestní věci týkající se pomluvy, jež se měla uskutečnit prostřednictvím www prezentace, rozhodl vyšetřovatel o zastavení trestního stíhání s poukazem na neexistenci jednoznačných reálných důkazů. V rozhodování o stížnosti ministra spravedlnosti však Nejvyšší soud ČR pod č.j. 4 Tz 265/2000 vyslovil právní názor, že „virtualita“ skutku sama o sobě neznamená jeho právní neexistenci a tudíž je třeba k rozhodnutí o dalším procesním postupu v trestním řízení zajistit všechny dostupné důkazy, tedy i takové, jež prokazují takzvaně „virtuální“ skutečnosti.

⁵ Jedná se o specifický typ norem, které vytvářejí prostředí celosvětové sítě (jsou jimi zejména komunikační standardy, protokoly, ale i některá pravidla chování) – blíže viz POLČÁK, R.: *Law and Other Normative Systems in Cyberspace*. In *Cyberspace 2003: Normative framework*, sborník konference *Cyberspace 2003: Normative systems*, Brno, 2004, str. 13 a násl.

⁶ Srov. BLÁHA, A. I.: *Jak se sociologicky dívat na život*, Brno, 1947, str. 6.

⁷ Viz např. ŠKOP, M.: *Cyberspace as social reality*. In *Cyberspace 2003: Normative framework*, sborník konference *Cyberspace 2003: Normative systems*, Brno, 2004, str. 1 a násl.

⁸ Viz ANDERSON, W. T.: *Communities in a world of open systems*, *Futures*, číslo 31, ročník 1999, str. 460.

komunit, které popisuje Dickinson.⁹ V rámci celosvětové informační sítě ale probíhá i výzkum na tradičních sociologických polích působnosti, z nichž patrně nejzajímavějšími jsou otázky sociální interakce mezi mladistvými¹⁰ a specifické typy okrajových sociálních skupin jako například takzvaných hackerů¹¹.

Rovněž psychologie, která si všímá důvodů, proč „lidé dělají to, co dělají,¹²“ zkoumá specifické rysy nového prostředí a jeho vliv na lidskou osobnost a motivační faktory lidského jednání. Pro právní vědu nejzajímavějšími liniemi, jimiž se psychologie při definici kyberprostoru ubírá, jsou zejména otázky spojené s virtuální identitou¹³ nebo též virtuální reprezentací.¹⁴ Fenomén takzvaného „odtělesnění“ se přitom ve spojení se značnou mírou (domnělé) anonymity projevuje nejrůznějšími způsoby, mnohdy i jednáním jdoucím proti společenským normám, právní normy nevyjímaje.

I pro etiku představuje kyberprostor určitou výzvu, neboť otázky po tom „co je nejvyšší dobro a jaké jsou prostředky k jeho dosažení¹⁵“ získávají s novým prostředím zcela nový rozměr. Vzhledem k tomu, že určující charakteristikou prostředí celosvětové sítě Internet je výměna informací, zaměřuje se etika právě na mechanismy, jimiž informace získáváme, držíme, zpřístupňujeme či komunikujeme. Etickými dilematy, které s informační aktivitou jedince souvisejí, se zabývá specifická odnož etiky označovaná jako etika informací nebo též infoetika.¹⁶

METODA

Kyberprostor představuje prostředí, jehož určujícím znakem je neustálý vývoj. Obecným smyslem vý-

voje je pak čelit přirozené definiční tendenci našeho „reálného“ prostředí označované jako entropie. Stejně jako takzvaný reálný svět se tedy kyberprostor sám a vše, co je jeho součástí, soustavně mění a vyvíjí, což je ostatně projevem jeho životnosti a naplněním jeho kybernetické definice¹⁷.

Metody zkoumání kyberprostoru nutně musejí jeho organický a proměnlivý charakter odpovídajícím způsobem reflektovat. Právní věda, ať už ve své pozitivistické či přirozenoprávní formě, používá často přirovnání společnosti k živým organismům a svými metodami se někdy dokonce může blížit vědám přírodním. Můžeme se dokonce setkat i s pitoreskními případy, kdy jsou přírodovědné metody přímo „roubovány“ na problematiku zkoumání systému právních norem.¹⁸

Jakoli je možné pozorovat určité paralely s vývojem společností a přírodními procesy¹⁹, jsou momenty – a historie celosvětové sítě je jimi doslova přesycena – kdy je další směr společenského vývoje určován zcela nahodile nebo přinejmenším nestandardními faktory. Pak by se dal sociální pokrok s určitou mírou nadsázky přirovnat spíše k dění v oboru malých částic a zákonitosti tohoto procesu pak spíše k zákonům kvantové fyziky.

Z výše uvedeného vyplývá, že je třeba hledat takové metody, které budou reagovat na prudký, neuspokojený a stálý pohyb celého systému a které nezaskočí ani případná nahodilost ve změnách jeho definičních znaků. K tradičním pozitivistickým metodám, které „redukují studium vědy na logickou analýzu stávajícího vědění a logickou analýzu vědeckých postupů²⁰“ bude tak třeba přiřadit i přístupy související s Kuhnovou koncepcí takzvaných vědeckých revolucí,²¹ které jsou samy o sobě organické a schopné

⁹ DICKINSON, A. M.: Knowledge Sharing. In *Cyberspace: Virtual Knowledge Communities*, sborník konference Practical Aspects of Knowledge Management: 4th International Conference, Heidelberg, 2002, str. 457–471.

¹⁰ rozsáhlou studii takzvaných on-line vztahů mezi mladistvými publikovali relativně nedávno Wolak, Mitchellová a Finkelhor – viz WOLAK, J., MITCHELL, K. J., FINKELHOR, D.: Escaping or connecting? Characteristics of youth who form close online relationships, *Journal of Adolescence*, číslo 26, ročník 2003, str. 105–109.

¹¹ K pojmu viz např. LEVY, S.: *Hackers, Heroes of the Computer Revolution*. Champaign, Project Gutenberg, 1996.

¹² Viz SMĚKAL, V.: *Pozvání do psychologie osobnosti*. Brno, 2002, str. 12.

¹³ Viz např. ROBINS, K.: *Kyberprostor a svět ve kterém žijeme*. Revue pro média, číslo 5, ročník 2003, str. 16.

¹⁴ Viz ŠMAHEL, D.: *Psychologie a internet*. Praha, 2003, str. 20 a násl.

¹⁵ Viz PAULSEN, F.: *A system of Ethics*, Cambridge, 1899, str. 4 a násl.

¹⁶ Viz ČINČERA, J.: *Ethics, Information and Modern Society*. In *Cyberspace 2003: Normative framework*, sborník konference Cyberspace 2003: Normative systems, Brno, 2004, str. 83 a násl.

¹⁷ Faktický zakladatel kybernetiky Norbert Wiener k její podstatě uvádí: „Zatímco vesmír jako celek projevuje sklon k zániku, existují jisté lokální enklávy, jejichž vývojová tendence, jak se zdá, je protichůdná vývojovým tendencím celého vesmíru, a v nichž se projevuje omezená a dočasná tendence k růstu a organizovanosti. A právě v některé z těchto enkláv nachází život svůj domov. Zvláště toto hledisko je jádrem názorů, z nichž se začal rozvíjet vědní obor – kybernetika.“ – kyberprostor je zde tedy vymezen jako „enkláva, kde život našel svůj domov“.

¹⁸ Z nich viz např. VITTELOOSTUHN, A.: *Ecology of Law*. *International Journal of the Sociology of Law*, číslo 31, ročník 2003, str. 55 a násl.

¹⁹ Nesmírně zajímavá je v tomto směru poněkud zapomenutá publikace z přelomu století, jejíž autor Emile Boutroux se pokusil za užití stejné metodologie pojmout a popsat veškerá známá pravidla (společenské normy i přírodní zákony) – viz BOUTROUX, E.: *Natural Law in Science and Philosophy*, New York, 1914.

²⁰ Viz DEMJANČUK, N.: *Filosofie a vědecké myšlení*. Dobrá voda, 2002, str. 149 a násl.

²¹ Viz tamtéž.

tak reagovat i na měnící se povahu objektu zkoumání. Stručně řečeno tedy v tomto případě nepostačí jistota a kvalitní argumentační zázemí – organický charakter materie a potřeba jednoduchých výsledných soudů nás zavedou i k metodám více méně odvážným.²²

PRÁVO V KYBERPROSTORU

Z hlediska právní vědy je kyberprostor specifickým prostředím, v jehož rámci vznikají, mění se a zanikají právní vztahy²³, neboť právě jejich prostřednictvím se právo ve společnosti fakticky realizuje. K tomu, aby se tak mohlo dít, je třeba, aby v tomto prostředí byly naplněny dvě základní *conditiones sine quae non* právních vztahů a aby zde existovaly i jejich jednotlivé prvky.

První a nutnou podmínkou vzniku právního vztahu je existence právní normy, druhou podmínkou, jejíž existence se vyžaduje ze zásady, je pak výskyt určité právní skutečnosti, s níž právní norma počítá ve své hypotéze. Z toho pak plyne, že v případě takzvaných nepodmíněných norem se ke vzniku právního vztahu přistoupení právní skutečnosti nevyžaduje. To, co bude pro právní vědu v této souvislosti důležité, je tedy kvantitativní otázka fungování systému právních norem v prostoru celosvětové sítě neboli otázka působnosti právních norem.

Obecně platí, že působnost právní normy představuje vztah mezi normou a realitou. Není přitom pochyb o tom, že právo jako normativní systém v kyberprostoru působí, neboť ten je integrální součástí naší sociální reality – otázkou však je, kdo nad kyberprostorem vykonává jurisdikci, jinými slovy: Jaká státní autorita má v různých situacích legislativní pravomoc k tomu normy pro kyberprostor definovat, vykládat a realizovat²⁴. Zejména v otázce místní působnosti se tak v praxi potýkáme s problémem delokalizovaného (neboli globalizovaného) charakteru celosvětové sítě v konfliktu s tradiční přísně lokalizovanou koncepcí státní jurisdikce. Praktickým problémem, který stále čeká na vyřešení, pak je zejména skutečnost, že subjekty porušující imperativní normy určitého státu

se z hlediska právního prostě „odstěhují“ mimo území jeho lokalizované jurisdikce, přičemž v samotném kyberprostoru tuto změnu nelze ani postřehnout. Důsledkem je pak z hlediska efektivity práva²⁵ krajně nežádoucí jev, který můžeme označit jako takzvanou „banánovou jurisdikci“²⁶.

Delokalizace právních vztahů v kyberprostoru je z výše uvedených důvodů záležitostí, jejíž vyřešení nebude nikterak jednoduché a alespoň částečné prolomení principu lokalizované jurisdikce, ať už bude mít jakoukoli formu, bude nutnou podmínkou k zajištění větší efektivity práva a jí následované právní jistoty. Zajímavý přístup v tomto směru zvolily v některých případech americké soudy, přičemž jim v tom pomáhá tradiční angloamerický princip stanovení jurisdikce na základě takzvaného pravidla minimálního vztahu.²⁷ Na jedné straně je třeba s ohledem na zachování právní jistoty stran varovat před přílišnými extenzemi, na straně druhé je však možné s přijatelnými výsledky a z argumentačního hlediska i vcelku kvalitně dovozovat delokalizovanou jurisdikci v popsanych záležitostech i za užití právních prostředků, jež jsou součástí našeho právního řádu²⁸.

Právní vztah je tvořen jeho základními stavebními prvky, kterými jsou jeho subjekty, objekty a obsah. Kterýkoli z těchto prvků přitom může mít původ v kyberprostoru a právní teorii v této souvislosti zajímá, jak v takovém případě povahu základních prvků právního vztahu hodnotit.

Co se týče subjektu respektive institutu jeho právního uznání, který nazýváme právní subjektivitou, zde je třeba postupovat striktně pozitivisticky a za subjekt práva tak považovat určitou osobu nebo entitu jen v takovém případě, jsou-li splněna zákonná kritéria pro její uznání. Právní subjektivita je tedy dána pouze takové virtuální identitě, která reprezentuje osobu v právním slova smyslu. *A contrario* se pak dostáváme k poznání, že jiné osoby nebo entity právní subjektivitou nedisponují a nemohou být tudíž subjektem právního vztahu, přičemž problém, který bude muset být v budoucnosti vyřešen, představuje z hlediska právního povaha takzvaných umělých bytostí (v současnosti nazývaných nejčastěji jako expertní systémy

²² Zde se, vzato s nadsázkou, přímo nabízí paralela s institutem takzvané odvážné smlouvy, kterou Obecný zákoník občanský definoval jako smlouvu „kterou se slibuje a přijímá naděje ještě nejisté výhody.“ – viz § 1267 Císařského patentu č. 946/1811 f.z., Obecný zákoník občanský.

²³ K pojmu viz KNAPP, V.: *Teorie Práva*. Praha, 1995, str. 202 a násl., k dalšímu výkladu viz tamtéž.

²⁴ K tomu blíže viz SVANTESSON, D.: *Jurisdictional Issues and the Internet – A Brief Overview*. In *Cyberspace 2003: Normative Framework*, Brno, 2004, str. 19 a násl.

²⁵ K pojmu viz HAJN, P.: *Efektivnost hospodářského práva*, Brno, 1980.

²⁶ V případě hrozby právní sankce poskytovatel právně závadných informací tyto informace bez vnějších dopadů fyzicky přesune mimo efektivní dosah civilizovaných právních řádů obrazně řečeno pod jurisdikci „nějakého banánovníku“.

²⁷ Toto pravidlo se v praxi praktikuje tak, že soud zjišťuje, zda jednání určitého subjektu mělo minimálně účinky na území pod jurisdikcí, kterou hájí. Bližší vysvětlení pojmu včetně příkladů uplatnění jurisdikce nad kyberprostorovými právními vztahy dle tohoto principu viz WILSON, R.: *The Law(s) of Cyberspace*, Cornell Hotel and Administration Quarterly, číslo 4, ročník 2000, str. 55 a násl.

²⁸ Srov. POLČÁK, R.: *Delokalizovaná jurisdikce a možnosti argumentace extenzivního výkladu § 87 písm. b) OSŘ*. *Jurisprudence*, číslo 1, ročník 2004, str. 9 a násl.

nebo neuronové sítě). Diskuse o těchto bytostech a jejich právním postavení přitom není žádným rozevlátým úprkem směrem ke sci-fi – nehovoříme zde o žádných humanoidech či RUR, ale o programových strukturách, které vykazují znaky živých bytostí a kterými jsou například samostatně pracující servisní programy „vypuštěné“ do určitého systému; ten pak průběžně kontrolují, opravují případné nedostatky a přitom všem se samy zdokonalují, přičemž některé z nich jsou dokonce vybaveny i schopností množit se.

V současné době se objevují diskuse o možnostech ochrany takových „umělých bytostí“, přičemž tyto debaty jsou vedeny zcela racionální úvahou, která říká, že pokud jsou jako speciální objekty práva chráněny například zvířata, je zde i důvod speciálně chránit tyto struktury, které přestože existují jen ve specifickém prostředí, vykazují mnohdy vyšší stupeň inteligence a chápavosti než leckterý „přírodní“ tvor. Toto je však pouze první stupeň úvah – zde je třeba rozlišovat mezi zvláštní ochranou těchto entit jako objektů práva a mezi jejich právní subjektivizací²⁹.

Objekty právního vztahu jsou stručně řečeno tím, k čemu právní jednání subjektů objektivně směřuje. Rozlišujeme přitom mezi takzvanými objekty primárními, jimiž bývají zpravidla nejrůznější druhy clových stavů a objekty sekundárními, jimiž jsou věci, jichž se právní vztah týká. Z hlediska definičních znaků přinesl kyberprostor obohacení jak oboru primárních, tak i sekundárních objektů právních vztahů, přičemž o primárních předmětech nového typu jsou uzavírány zejména soukromoprávní smlouvy – objevuje se tak například pronájem doménového jména, reklama prostřednictvím nejrůznějších specifických instrumentů, provozování e-mailové schránky, takzvaný webhosting nebo například provoz avatara (virtuální postavy) v některém z takzvaných virtuálních světů. Co se týče sekundárních předmětů právních vztahů, i zde vznikla hned celá řada nových typů počínaje nejrůznějšími hodnotovými substituty (například různé kredity nebo takzvané fazole používané jako médium k uskutečňování mikroplateb) přes virtuální věci v právním smyslu slova (jakými jsou například již zmíněné expertní systémy či neuronové sítě) až po sekundární objekty, jejichž existenci upravuje obor práv duševního vlastnictví – těmi jsou například počítačové programy či „virtuální“ umělecká díla.

Co se pak týče obsahu právního vztahu, ten tvoří vzájemná práva a povinnosti subjektů. Obecný kata-

log jednotlivých práv a povinností, které mohou tvořit obsah právního vztahu, je poměrně jednoduchý a Právem uznaná práva a povinnosti, tj. *dare, facere, omittere a pati*, přitom nevykazují v kyberprostoru oproti doposud známým aplikacím žádné odchylky. I když se tedy můžeme setkat s právními vztahy se specifickými objekty, jejich obsah zůstává ve srovnání se vztahy „reálnými“ typově nezměněn a výše uvedený katalog tak není nutné nějak rozšiřovat či měnit.

Posledním důležitým definičním znakem kyberprostoru, jehož studiem se teoretická právní věda intenzivně zabývá, je problematika fungování právních záruk zákonnosti a z nich na prvním místě problematika právní odpovědnosti. Analogicky se studiem právních vztahů jedná zejména o to, kdy je subjekt působící v kyberprostoru deliktně způsobit a jaké formy mohou mít jednotlivé prvky právní odpovědnosti, tj. kromě subjektu ještě subjektivní stránka, objekt a objektivní stránka deliktu. Již dnes přitom vystávají zásadní teoretické otázky například po tom, kde došlo ke škodlivému následku právního jednání, zda byla nebo nebyla způsobena škoda, zda k porušení právní povinnosti došlo zaviněním či nikoli a pod. Teoretickou povahu vyžadující odpovídající řešení však mají i mnohem konkrétnější problémy související s právní odpovědností – typicky například otázka specifických kritérií pro posuzování existence soutěžního charakteru určitého právního jednání³⁰.

ZÁVĚR

Právě provedený nástín některých otázek, s nimiž se v souvislosti s existencí celosvětové informační sítě potýká právní věda a právní praxe, samozřejmě nepředstavuje jejich úplný katalog. Cílem autora bylo na tyto otázky alespoň rámcově upozornit a zároveň poukázat na potřebu jejich řešení – nejedná se přitom o nějakou rozevlátou vizi či věštbu budoucího vývoje, ale o reakci na již existující problémy, jež přinesl a přináší bouřlivý vývoj společnosti v nových komunikačních strukturách. Důležité je v této souvislosti především si uvědomit, že kromě řešení partikulárních právních otázek, jakými jsou například elektronická kontraktace či ochrana osobnosti, je třeba zaměřit se na problémy obecnějšího charakteru, neboť bez zvládnutí základního právně teoretického rámce nového prostředí nebudeme již brzy schopni tyto konkrétní právní problémy

²⁹ Liberecký etik Jan Činčera pojímá z pohledu etiky právní subjektivitu zejména jako možnost bránit se proti zásahům do subjektivních práv. Konstatuje přitom, že tato možnost má být dána člověku a zvláštěm druhům entit v tom případě, pokud jsou tyto subjekty schopné uvědomovat si újmu na svých právech nebo jinak řečeno duševně trpět. Analogicky by pak možné předpovědět, že jakmile bude umělá bytost schopná cítit příkoří, bude tím dán základní důvod k tomu přiznat jí postavení subjektu v právním slova smyslu.

³⁰ Zajímavý a z argumentačního hlediska i vcelku kvalitní názor vyslovil v rozhodnutí o předběžném opatření ve věci Nc 1072/2001-7 Městský soud v Praze, když konstatoval, že pokud se v prostoru sítě internet střetnou dva hospodářsky aktivní subjekty, navazují mezi sebou nepřímo soutěžní vztah, ať už je jejich obor podnikání jakýkoli, neboť v tomto specifickém prostředí soupeří o stejnou hodnotu, tj. o komunikační potenciál.

řešit³¹. Řešení těchto základních otázek přitom, jak je vidět ze stávající právní praxe, nemusí nutně spočívat jen v legislativních opatřeních. Mnohem lépe než legislativa často i zde poslouží soukromoprávní mechanismy jako smlouva či rozhodčí řízení nebo kvalitní au-

toritativní interpretace a aplikace práva. Obrazně řečeno tak mnohdy stačí rozhlédnout se po nekonečných plánech soukromého práva či s odvahou otevřít, slovy profesora Hajna, některé z přirozenoprávních oken, jež nám nabízí imperativní legislativa práva veřejného.

³¹ Příkladem takové situace budiž současná causa zahraničních internetových hazardních heren nabízejících služby české klientele – tato partikulární otázka není přitom jen záležitostí legislativy upravující sázkové hry, ale mnohem více se jedná o obecný problém subjektivity, jurisdikce a efektivity práva.